

مقایسه میزان رشد حرکات ظریف و دقیق در کودکان مهدهای کودک شهری و روستائی سمنان

محمد عموزاده خلیلی* (Ph.D)، هما یادگاری† (B.Sc)

۱- دانشگاه علوم پزشکی سمنان، دانشکده توانبخشی

۲- دانشگاه علوم پزشکی تهران، بیمارستان امام خمینی

چکیده

سابقه و هدف: حرکات ظریف و دقیق، از جمله عوامل بهبود مهارت‌های دستی در کودکان شناخته می‌شوند. این مهارت‌ها در حین فعالیت‌ها و بازی‌های روزمره در کودک به وجود آمده و توسعه می‌یابند. در صورت برنامه‌ریزی اصولی، مراکز پیش‌دبستانی و خانواده می‌توانند در توسعه این حرکات نقش خود را ایفا نمایند. هدف از انجام این تحقیق بررسی مقایسه‌ای میزان رشد حرکات ظریف و دقیق کودکان حاضر در مهدهای کودک شهری و روستائی بوده است.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه تعداد ۵۷ کودک شهری و ۴۰ کودک روستائی مورد بررسی قرار گرفتند. میانگین سنی کودکان شهری ۳/۶۳ و میانگین سنی کودکان روستائی ۳/۸۲ سال بوده است. شش معیار سنجش ارزیابی برای تعیین تفاوت‌های عملکردی بین کودکان شهری و روستائی به کار گرفته شد. برای آنالیز داده‌ها و تعیین تفاوت بین آنها از t -test استفاده شد.

یافته‌ها: در اکثر معیارهای سنجش، تفاوت معنی‌داری بین کودکان شهری و روستائی وجود داشت. به‌طور مشخص در دو معیار سنجش یعنی آزمون حرکات ظریف مشکل و رسم نقطه‌چین، کودکان روستائی به‌طور معنی‌داری از کودکان شهری موفق‌تر عمل نمودند ($P < 0.05$).

در آزمون‌های برش خطوط منحنی و مستقیم، حرکات ظریف متوسط و رنگ‌آمیزی، بین دو گروه تفاوت معنی‌داری وجود نداشت.

نتیجه‌گیری: یافته‌های فوق نشان می‌دهند که کودکان روستائی در انجام حرکات دقیق و ظریف مهارت بیشتری دارند. به نظر می‌رسد طراحی برنامه‌های مهارتی و تحرک‌آور در مهدهای کودک شهری ضروری است.

واژه‌های کلیدی: رشد حرکتی، حرکات ظریف و دقیق، مهارت‌های حرکتی، کودکان شهری و روستائی، آموزش پیش از دبستان.

مقدمه

زندگی آماده می‌کند. بعد از تولد رشد و تحول هنگامی صورت می‌گیرد که کودکان با اجزاء و اشیاء محیط خود تماس و تأثیر متقابل داشته باشند؛ محیط، موفقیت‌ها و تجارب مختلف تأثیر خاص خود را بر کودک برجا می‌گذارند [۵]. لذا محیط و شرایط زندگی کودک و امکانات و تسهیلات آموزشی، نقش قابل توجهی را می‌تواند در شکل‌گیری و تکامل کودک داشته باشد.

رشد با تولد آغاز می‌شود. کودکان در سال‌های ابتدای زندگی مهارت‌های بنیادی به‌دست می‌آورند. یافته‌های علمی در زمینه‌های مختلف نشان می‌دهد که پشتیبانی از رشد و تکامل اولیه کودک نه تنها نتایجی برای او و والدینش دربردارد بلکه او را برای یادگیری بیشتر و موفقیت در مراحل بعدی

حرکات ظریف در کودکان باعث افزایش مهارت‌های دستی می‌شوند. مهارت دستی به انتقال سریع و قوی اطلاعات بین قشر مغزی و طناب نخاعی گردنی بستگی دارد. این کانال‌های قشری - نخاعی دارای اتصالات داخلی متعددی در قشر و طناب نخاعی می‌باشند که امکان ارتباط بین کانال‌ها را فراهم آورده و انتقال سریع اطلاعات را که در انجام کارهای مهارت‌های دست مورد استفاده قرار می‌گیرد ایجاد می‌نماید. مهارت دستی هم‌چنین به عملکردهای مخچه، اعصاب محیطی و عضلات اندام فوقانی بستگی دارد [۷،۱۰،۱۶].

با توجه به پیشرفت‌های اجتماعی - اقتصادی و ضرورت ارتقاء خدمات رفاهی اجتماعی در شهر و روستا مسئله آموزش پیش‌دستانی در اولویت خاص قرار می‌گیرد. اما با توجه به شرایط و امکانات متفاوت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و خانوادگی که در شهر و روستا وجود دارد ممکن است در رشد روانی حرکتی کودک تأثیر بگذارد. در مطالعات قبلی برخی جنبه‌های رشد، مورد بررسی قرار گرفته‌اند مثلاً Deitz و همکاران، رشد حرکتی و اختلالات حرکت را در دوران پیش از دبستان بررسی کرده‌اند [۱۱]. Deboard و Amann به تأثیر بازی در رشد کودکان پرداخته‌اند [۱۲] و Humphry رشد حرکتی کودک را بررسی کرده [۱۵] و خمارلو آزمون‌های پیش‌دستانی را مورد نظر قرار داده است اما تحقیقاتی در خصوص رشد حرکتی کودکان روستایی و به‌ویژه در مقایسه با کودکان شهری وجود ندارد. هدف این مطالعه بررسی تفاوت رشد روانی حرکتی کودک در شهر و روستا می‌باشد. با توضیح آن‌که مبنای مقایسه کودکان حاضر در مهدهای کودک شهری و روستایی استان سمنان بوده‌اند.

براساس مطالعات انجام شده توسط محققین، وسایل و معیارهای متعدد و آزمون شده‌ای برای سنجش میزان رشد حرکتی کودک وجود دارد. محققین مختلف با توجه به نوع حرکات و دسترسی به تست‌ها، آزمون‌های ابتکاری را که به‌صورت کمی نشان دهنده تفاوت باشد؛ استفاده نموده‌اند [۳،۶،۲].

تکامل سیستم عصبی و تکامل رفتاری ناشی از تربیت، دو موضوع تفکیک ناپذیرند. در کودکان نرمال، رشد روانی حرکتی ناشی از عملکرد شناختی مغز، مرتبط با مهارت‌ها و فعالیت‌های محیطی کودک می‌باشد.

از جمله مهارت‌های حرکتی، مهارت‌های حرکتی ظریف می‌باشد، که این نوع حرکات، با کمک عضلات بزرگ و کوچک و با هماهنگی حواس به خصوص چشم و دست انجام می‌گیرند. تکالیفی مانند رنگ‌آمیزی و ترسیم از مهارت‌های حرکتی ظریف به شمار می‌روند. اگر دانش‌آموزی در حرکات ظریف دچار مشکل باشد، احتمال وجود مشکل در حرکات درشت او نیز بسیار بالا خواهد بود؛ زیرا این دو نوع مهارت حرکتی بسیار به هم وابسته هستند. مشکلات حرکتی ظریف در تکالیفی مانند بریدن، نخ کردن مهره‌ها، استفاده از قیچی، نقطه‌چین گذاری و بستن دکمه‌های لباس، خود را نشان می‌دهند. به هر شکل مشکلات حرکتی ظریف و به ویژه ناهماهنگی میان چشم و دست، موجب ناهماهنگی حرکات مختلف بدنی با یکدیگر شده و باعث مشکلاتی در نوشتن، رونویسی و سایر حرکات ظریف می‌گردد [۸].

طبق نظر نیکولوزی، هاری‌من و کرشک، داشتن مهارت‌های حرکتی ظریف یعنی توانایی انجام حرکات (حرکات جهت‌دار، مجزا و دقیق و ماهرانه) که انجام آن مستلزم استفاده از گروه‌هایی از عضلات کوچک است. آن‌گونه که در پدیده گفتار و در به چنگ گرفتن اشیاء کوچک با دست‌ها و به کارگیری آنها می‌بینیم [۱].

استفاده مؤثر از دست‌ها برای به‌کارگیری در فعالیت‌های روزمره بستگی به تقابل پیچیده‌ای از مهارت‌های دستی، مکانیسم‌های وضعیتی، تشخیص و درک بینایی دارد. مهارت‌های حرکتی ظریف به آن دسته از عملکردها اطلاق می‌شوند که به‌طور طبیعی و به‌منظور دقت عملکرد، بر درون‌داده‌های بینایی و حس لمس عمقی متکی‌اند. با این وجود، چنانچه عملکرد حسی - پیکری، اطلاعات مناسبی را فراهم سازد، مهارت‌های حرکتی ظریف می‌توانند بدون پس‌خوراند بینایی صورت گیرند [۹].

مواد و روش ها

تعداد کل نمونه آماری پژوهش حاضر تعداد ۹۷ نفر (N= ۹۷) کودک مهدهای کودک شهری و روستائی می‌باشند که تحت پوشش بهزیستی شهرستان سمنان بوده‌اند. نمونه آماری روستائی، ۴۰ نفر بوده است که از بین کودکان حاضر در مهدهای کودک روستائی قابل دسترس از جمله روستاهای اعلاء، لاسجرد و فولاد محله مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. میانگین سنی کودکان شهری ۳/۶۳ و میانگین سنی کودکان روستائی ۳/۸۲ سال بوده است.

نمونه آماری شهری با توجه به آمار موجود در بهزیستی سمنان از بین دو مهد کودک که دارای بیشترین جمعیت کودکان بوده انتخاب شده‌اند که تعداد آنها ۵۷ نفر می‌باشد.

مبنای انتخاب روستاهای مذکور وجود مهد کودک روستائی و جمعیت بیشتر کودکان در مهد روستا بوده است.

شرایط کودکان برای انجام تست. کودکانی برای انجام تست‌ها انتخاب می‌شدند که دارای شرایط زیر باشند:

الف) از سنین ۵-۲ ساله باشند.

ب) دارای ناراحتی جسمی خاصی نباشند.

کودکانی که دارای شرایط مذکور نبودند از نمونه آماری حذف شدند.

روش تحقیق. این پژوهش علمی-مقایسه‌ای از نوع توصیفی می‌باشد، ۲ گروه از کودکان را از نظر چند ویژگی مقایسه کرده‌اند و فرض بر این است که چنانچه در یک ویژگی تفاوت معنی‌داری دارند؛ ناشی از علت (نوع مهد کودک شهری یا روستائی) می‌باشد.

ابزار پژوهش و روش اجراء. برای انجام این پژوهش وسایل خاصی مورد نیاز بوده است که برای آزمون‌های مشابه با آزمون‌های استاندارد سعی گردید از ابزار مشابه استفاده شود. اکثر آزمون‌ها طوری انجام گرفت که کودک در حالت نشسته قرار داشت و آزمون‌گر در این وضعیت شیء و وسایل لازم را به او ارائه می‌داد. در انجام هر آزمون، آزمون‌گر ابتدا خود آزمون را جهت یادگیری کودک، به‌طور آهسته انجام

می‌داد و بعد از اطمینان از یادگیری تست، آن را شروع می‌کرد.

در انجام آزمون‌ها، آزمون‌گر پس از یادگیری کودک و قرار دادن وسایل در مقابل وی، هر گونه همکاری خود را با کودک قطع می‌کرد و کودک به‌طور آزادانه و مستقل، آزمون‌ها را انجام می‌داد. در تمام آزمون‌ها سعی می‌شد شرایط تست در شهر و روستا یکسان انجام شود. در پایان، آزمون‌گر با سئوالاتی که از مسئول مهد کودک در مورد برنامه‌های ارائه شده به کودک در طول هفته می‌کرد سعی در جمع‌آوری اطلاعات بیشتر می‌نمود.

وسایل اندازه‌گیری و ارزیابی. براساس مطالعات انجام شده توسط محققین، وسایل و معیارهای متعدد و آزمون شده‌ای برای سنجش میزان رشد روانی حرکتی کودک وجود دارد. در این مطالعه علی‌رغم محدودیت‌ها سعی شده است از ۶ معیار و ابزار سنجش استفاده شود که ضمن مقایسه کمی داده‌ها، میزان خطا و اشتباه را به حداقل برسانیم. اگرچه از میزان اعتبار و اطمینان تست‌ها اطلاعاتی در دسترس نمی‌باشد، اما این تست‌ها به‌طور قابل توجهی توسط محققین مورد استفاده قرار گرفته است.

روشهای آماری. در این پژوهش برای مقایسه شهر و روستا و برای پی بردن به وجود تفاوت‌های معنی‌دار در نتیجه آزمون‌ها، از آزمون t استفاده شد.

معیارهای سنجش و ارزیابی کودکان. به منظور سنجش میزان رشد و تکامل روانی و حرکتی کودکان مورد مطالعه در شهر و روستا از ۶ تست مختلف استفاده شد. هدف از انجام این تست‌ها ارزیابی و مقایسه رشد حرکات ظریف و دقیق در کودکان شهری و روستائی بوده است.

تست‌های انجام شده عبارتند از:

الف) قرار دادن نخ در سوراخ مهره‌های بزرگ و کوچک. ابتدا نخ و تعدادی از مهره‌ها در دو اندازه مختلف را در اختیار کودک قرار دادیم و از وی خواستیم تا مهره‌های بزرگ و کوچک را جداگانه در مدت ۳۰ ثانیه در داخل نخ قرار دهد.

هدف از این تست، مطالعه میزان حرکات و مهارت‌های ظریف دست و هماهنگی چشم و دست بوده است. (ج) کشیدن ردیفی از نقطه‌چین بر روی کاغذ. ابتدا بر روی کاغذ خط داری. ۳ تا ۴ نقطه گرد و توپر، روی خط به عنوان نمونه رسم کردیم، سپس کاغذ و مداد را در اختیار کودک قرار دادیم و از وی خواستیم خط را با نقطه‌چین تا انتها تکمیل نماید.

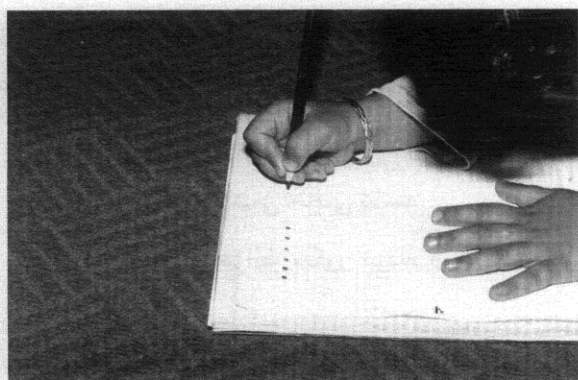
پس از اتمام کار، نمره‌گذاری بدین صورت انجام گرفت:

نمره ۳: اگر نقاط، به صورت توپر روی خط باشد.

نمره ۲: اگر نقاط، توخالی و روی خط باشد.

نمره ۱: اگر نقاط توپر یا توخالی بالا یا پایین خط رسم شده باشد.

نمره ۰: کودک قادر به علامت‌گذاری به صورت نقطه‌چین روی کاغذ نباشد.

تصویر ۳. کودک ردیف نقطه‌چین را کامل می‌کند.

هدف از این تست، مطالعه میزان هماهنگی چشم و دست و میزان کنترل در حرکات ظریف دست و استفاده از مداد بوده است.

(د) بریدن کاغذ با قیچی. ابتدا بر روی کاغذ دو خط راست به طول ۱۰ سانتی‌متر و منحنی رسم کردیم و کاغذ و قیچی را در اختیار کودک قرار دادیم و از او خواستیم که دقیقاً روی خطوط ترسیم شده با قیچی برش بزند. بعد از اتمام کار بدین‌گونه نمره‌گذاری گردید.

نمره ۳: کودک خودش کاغذ را به صورت مستقل گرفته و خطوط را کاملاً منطبق با قیچی برش می‌زد.

تصویر ۱. نخ کردن در مهره‌های کوچک و بزرگ.

هدف از این تست، مطالعه میزان حرکات ظریف و متوسط دست‌ها و میزان سرعت عمل کودکان بوده است.

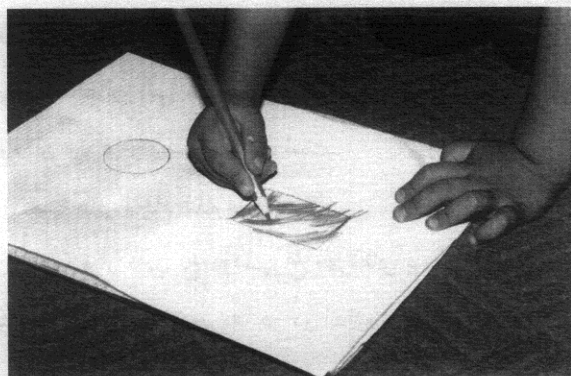
(ب) رنگ‌آمیزی اشکال مختلف. ابتدا بر روی کاغذ نقاشی دایره‌ای به قطر ۴ سانتی‌متر و مستطیلی به ابعاد ۳×۵ سانتی‌متر رسم کردیم و سپس کاغذ نقاشی و مداد رنگی را در اختیار کودک قرار دادیم و از او خواستیم که بدون این‌که از خطوط بیرون بزند، این دو شکل را رنگ‌آمیزی کند. پس از اتمام کار، بدین‌گونه نمره‌گذاری انجام گرفت:

نمره ۳: اگر اشکال بدون بیرون‌زدگی رنگ از خط و کاملاً رنگ شده بود.

نمره ۲: اگر کمی بیرون‌زدگی رنگ از خطوط بود اما شکل کاملاً رنگ شده بود.

نمره ۱: اگر میزان بیرون‌زدگی، بیشتر و دو سوم اشکال را رنگ‌آمیزی می‌کرد.

نمره ۰: اگر میزان بیرون‌زدگی، بیشتر از قبل و یک سوم اشکال رنگ‌آمیزی شده بود.

تصویر ۲. کودک اشکال هندسی مختلف را رنگ‌آمیزی می‌کند.

نقطه چین اختلاف معنی داری وجود دارد ($P < 0.05$). یعنی کودکان روستایی در انجام این حرکت به طور معنی داری از کودکان شهری موفق تر عمل نموده اند (جدول ۲).

جدول ۲. مقایسه میانگین و انحراف استاندارد در دو گروه کودکان

شهری و روستایی در انجام رسم نقطه چین

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	P value
کودکان شهری	۵۷	۱/۱۸	۱/۲۰	---	---
کودکان روستایی	۴۰	۱/۹۸	۱/۰۷	۹۵	۰/۰۱

آزمون (ج): قرار دادن نخ در سوراخ مهره های بزرگ

(حرکات ظریف متوسط). بین دو گروه کودکان شهری و روستایی اختلاف معنی داری وجود ندارد. میانگین امتیاز کودکان شهری ۲/۹۳ و برای کودکان روستایی ۳/۴۵ می باشد. اگر چه اختلاف معنی داری در این قسمت وجود ندارد، ولی در حین انجام تست مشاهده شد تفاوت هایی بین کودکان شهری و روستایی در هماهنگی انگشتان و نحوه گرفتن مهره ها وجود داشت و کودکان روستایی بهتر از کودکان شهری حرکات را انجام می دادند.

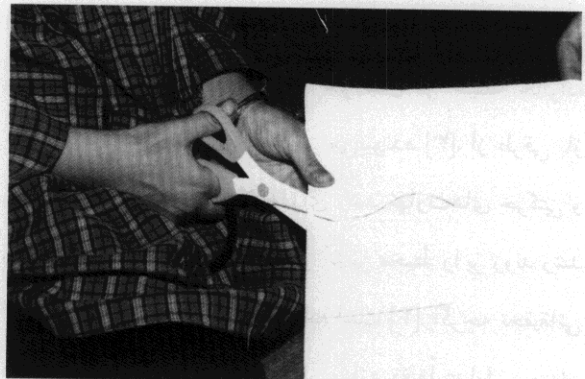
آزمون (د): برش خط مستقیم. برای تعیین تفاوت بین کودکان شهری و روستایی در انجام آزمون برش خط مستقیم از t-test استفاده شد. نتایج t-test نشان می دهد که بین دو گروه کودکان شهری و روستایی در آزمون برش خط مستقیم اختلاف معنی داری وجود ندارد. میانگین امتیاز کودکان شهری ۲/۵۲ و میانگین امتیاز کودکان روستایی ۲/۶۹ می باشد. اگر چه اختلاف معنی داری در این تست وجود ندارد ولی در حین انجام تست مشاهده شد که کودکان روستایی با مهارت بیشتری از کودکان شهری این فعالیت را انجام می دادند.

آزمون (ه): برش خطوط منحنی. بین دو گروه کودکان شهری و روستایی در آزمون برش خطوط منحنی اختلاف معنی داری وجود ندارد. میانگین امتیاز کودکان شهری ۱/۷۶ و میانگین امتیاز کودکان روستایی ۲/۵۲ می باشد. اگر چه اختلاف معنی داری در این تست وجود ندارد، ولی در حین

نمره ۲: کودک در انجام تست از آزمون گر کمی کمک می گرفت (به وسیله نگهداری کاغذ توسط آزمون گر) ولی خطوط را کاملاً منطبق قیچی می زد.

نمره ۱: کودک در انجام تست از آزمون گر کمک بیشتری می گرفت و خطوط را کاملاً منطبق نمی برید.

نمره ۰: کودک در انجام تست کاملاً از آزمون گر کمک می گرفت و قیچی را به سختی نگه می داشت و خطوط را با فاصله بسیار زیاد برش می زد.

تصویر ۴. برش خطوط منحنی و مستقیم توسط کودک

هدف از این تست مطالعه میزان حرکت مهارتی ظریف متنوع و هماهنگی چشم و دست بوده است.

نتایج

آزمون (الف): قرار دادن نخ در سوراخ مهره های کوچک (حرکت ظریف مشکل). اختلاف معنی داری بین دو گروه کودکان شهری و کودکان روستایی وجود دارد ($P < 0.05$). یعنی کودکان روستایی در انجام این حرکت به طور معنی داری از کودکان شهری موفق تر عمل نموده اند (جدول ۱).

جدول ۱. مقایسه میانگین و انحراف استاندارد در دو گروه کودکان

شهری و روستایی در انجام حرکات ظریف مشکل

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	P value
کودکان شهری	۵۷	۳/۴۲	۱/۵۱	---	---
کودکان روستایی	۴۰	۴/۱۰	۱/۵۸	۹۵	۰/۰۴

آزمون (ب): رسم نقطه چین. نتایج t-test نشان می دهد که

بین دو گروه کودکان شهری و روستایی در آزمون رسم

وجود نداشت؛ این خود نشان از تأثیر برنامه‌های پیش‌دستانی برای کودکان دارد که با مطالعات قبلی در این زمینه هم‌خوانی دارد، که تأیید می‌نماید از طریق شرکت در فعالیت‌های متنوع، طبیعی ملموس، با کار با وسایل و مواد گوناگون یادگیری کودک و مهارت‌های حرکتی او افزایش می‌یابد [۴، ۱۴] و در عین حال نتایج حاصله نشان از رشد برنامه‌های آموزش پیش‌دستانی در روستاها می‌باشد.

در شهرها و جوامع صنعتی شرایط زندگی پیچیده است که این شرایط در تکامل کودک تأثیر عمده‌ای دارد و گاه تحت همین شرایط، آموزش کودکان خردسال از حیثه خانواده خارج شده و به آموزش همگانی می‌پیوندد [۳]، از طرفی باز بودن محیط روستا بستر لازم برای رشد مهارت‌های حرکتی و روانی را فراهم می‌آورد. خمارلو تأثیر محیط را بر روند رشد این مهارت‌ها به خوبی توضیح داده است [۴]. اگرچه تحقیقاتی در دسترس نبوده است تا مشخص سازد دقیقاً عوامل و میزان تأثیر محیط روستا در شکل‌گیری ساختار روانی - حرکتی کودک تا چه حد می‌تواند باشد؛ اما مطالعه حاضر که ابعاد محدودی را مورد بررسی قرار داده است، تفاوت عمده‌ای بین کودکان شهری و روستایی نشان نداده است و از ۶ معیار سنجش، در دو معیار تفاوت معنی‌دار وجود داشته است. در انجام آزمون‌های زیر تفاوت معنی‌داری بین ۲ گروه روستایی و شهری وجود داشته است: رسم نقطه‌چین و حرکات ظریف (قراردادن نخ در سوراخ مهره‌های کوچک) از جمله این آزمون‌ها بوده‌اند. مطالعه نتایج به دست آمده در این پژوهش این نظریه را تأیید می‌نماید که فعالیت‌ها و بازی‌های محلی در کودکان روستایی باعث توسعه مهارت‌های حرکتی و فکری شده است. این نتایج مطالعات گذشته در این خصوص را تأیید می‌نماید که خمارلو تأکید بر تأثیر فرهنگ محلی و گروه‌های هم‌سال در رشد کودک را دارد [۴]. Dejean حرکات اولیه کودک را بنیان مهارت‌های حرکتی کودک در آینده می‌داند [۱۳]. در آزمون‌های زیر تفاوت معنی‌داری بین کودکان شهری و روستایی وجود نداشته است. رنگ‌آمیزی اشکال مختلف،

انجام این تست نیز مشاهده شد که کودکان روستایی با مهارت بیشتری از کودکان شهری این فعالیت را انجام می‌دادند.

آزمون (و): رنگ آمیزی اشکال مختلف. بین دو گروه کودکان شهری و روستایی در آزمون رنگ‌آمیزی اشکال مختلف اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. میانگین امتیاز کودکان شهری ۱/۷۸ و میانگین امتیاز کودکان روستایی ۱/۴۴ می‌باشد. اگر چه اختلاف معنی‌داری در این تست وجود ندارد، ولی در حین انجام تست مشاهده شد مهارت نحوه انجام فعالیت در کودکان شهری بیشتر از کودکان روستایی است.

بحث

فعالیت‌ها و بازی‌هایی نظیر نقاشی، موسیقی، گل بازی، کار با چوب و آب بازی باعث ایجاد خلاقیت و کسب تجربیات در کودک می‌شود. این بازی‌ها زمینه‌هایی را ایجاد می‌نمایند تا کودک ضمن آن‌که ذهنیات درونی خود را با آن‌ها بیان می‌کند، به کسب تجربه و افزایش مهارت‌های دستی بپردازد.

کودکانی که تجربیاتی را در خارج از محیط خانه و زندگی خود به دست می‌آورند، در بازی‌ها و مهارت‌ها موفق‌تر عمل می‌نمایند [۱۲] و آموزش و تمرین باعث رشد مهارت‌های حرکتی بزرگ و کوچک می‌شود [۱۱، ۱۴].

در بسیاری از کشورهای جهان از جمله ژاپن، اجتماعی کردن کودکان از طریق خانواده و آموزش‌های پیش‌دستانی انجام می‌شود. اگر چه در شهر و روستا محیط زندگی کودکان متفاوت است، به نظر می‌رسد این آموزش در اجتماعی کردن کودکان شهری و روستایی مؤثر باشد.

در این مطالعه اکثر تست‌ها و آزمون‌های مهارت انجام شده، این موضوع را تأیید می‌کنند. این مطالعه برای تعیین تفاوت رشد حرکتی کودکان شهری و روستایی از شش آزمون مختلف استفاده شد. تمامی آزمون‌ها کمی بودند که به راحتی توسط تست کننده نمره‌گذاری می‌شوند. از میان آزمون‌های انجام شده که شیوه‌های محدودی از رشد حرکتی کودک را دربرمی‌گرفت فقط در ۲ آزمون تفاوت بین کودکان شهری و روستایی معنی‌دار بود و در بقیه آزمون‌ها اختلاف معنی‌داری

Archive of SID

توسعه آموزش‌ها در روستاها و مشغله بیش از حد خانواده‌های شهری ذکر نمود. به هر حال در این زمینه نیاز به بررسی‌های بیشتری می‌باشد.

مع‌هذا میانگین به‌دست آمده در آزمون‌ها نشان‌گر وضعیت حرکتی بهتر کودکان روستایی است، که علت آن را می‌توان به دلیل وجود فضای باز مکانی برای کودکان روستایی و وجود محدودیت‌های مختلف در محیط زندگی کودکان شهری ذکر نمود. این موضوع را مطالعات گذشته تأیید می‌نماید که ویژگی‌های محیط زندگی در رشد روانی - حرکتی کودک مؤثر بوده است [۲].

Dejean اظهار می‌دارد که رشد زود هنگام حرکات ظریف و بزرگ براساس حرکات اولیه‌ای است که کودکان مبادرت به انجام آن می‌نمایند و این موضوع در محیط زندگی و خانواده کودک به وجود می‌آید [۱۶]. به هر حال در تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر رشد حرکتی کودک نباید این موضوع را از نظر دور داشت که کودک شهری از یک طرف به دلیل محدودیت در فضاهای اطراف و داخل خانه و بعضاً نبود پدر و مادر تا ساعات‌های طولانی در خانه، کمتر فرصت آزمون‌های متنوع و تجربه محیط اطراف خود را دارد. از طرف دیگر زیاد بودن تعداد کودکان در مهدهای کودک و عدم وجود فضای مناسب برای این منظور باعث یک افت مشخص در کسب تجربه و انجام موفقیت‌آمیز فعالیت‌ها می‌شود.

نکته‌ای را که نباید از نظر دور داشت فضای مناسب‌تر مهدهای کودک روستایی نسبت به مهدهای کودک شهری می‌باشد. مهدهای کودک شهری عمدتاً از ساختمان‌هایی استفاده می‌نمایند که فضاهای آن مخصوص مهدکودک دایر نشده و خانه‌هایی بوده‌اند که با اندک تغییر به مهد کودک تبدیل شده‌اند؛ در حالی که در روستا فضای مهدهای کودک فضای بزرگ و مناسبی جهت بازی‌ها و فعالیت‌های مخصوص فضای باز می‌باشد.

قراردادن نخ در مهره‌های بزرگ (حرکات متوسط)، برش خط مستقیم و برش خطوط منحنی.

با توجه به این که نشان داده شده است، مهارت‌های نوشتنی در کودکان یکی از مهارت‌های اساسی بوده که مبنای ارتباط و مشارکت کودک با دیگر همبازی‌هایش می‌باشد و معنی‌دار نبودن تفاوت شاخص رنگ‌آمیزی بین کودکان شهری و روستایی می‌تواند نشانه توسعه مناسب آموزش‌ها به‌ویژه آموزش‌های پیش‌دستانی در روستاها باشد [۱۸].

در آزمون‌های ذکر شده اگرچه تفاوت معنی‌داری بین این دو گروه وجود نداشته اما در انجام همه این تست‌ها که به حرکات ظریف دست‌ها و هماهنگی چشم و دست نیاز دارد کودکان روستایی موفق‌تر از کودکان شهری عمل نموده‌اند. قابل توجه آن که در انجام ۲ تست برش اگر چه بین دو گروه شهری و روستایی تفاوت معنی‌داری وجود نداشته است، اما کودکان روستایی در برش خط منحنی نسبت به خط مستقیم دارای فاصله (امتیاز) بیشتری نسبت به کودکان شهری بوده‌اند. دلیل آن را می‌توان به این صورت ذکر نمود که برش خطوط مستقیم از پیچیدگی‌های کمتری نسبت به خطوط منحنی برخوردار است و به مهارت و هماهنگی کمتری نیز نیاز دارد. به عبارتی دیگر تفاوت دو گروه روستایی و شهری در برش خط مستقیم نسبت به خطوط منحنی به یکدیگر نزدیک‌تر است. در این زمینه در میان خانواده‌های شهری به دلیل حضور افراد باسواد در میان خانواده زمینه‌های لازم برای فعالیت‌های نوشتاری آماده‌تر از خانواده‌های روستایی می‌باشد. Debord و Amann اظهار داشته‌اند که بازی برای کودکان خردسال، تقلیدی از عملکرد افراد بزرگ‌تر است [۱۲]، هم‌چنین نشان داده شده است وجود فرصت‌های لازم برای بازی کردن به کودک این امکان را می‌دهد که الگوها و رفتارهای جدید حرکتی و شناختی را کسب نماید، دوستان جدیدی را پیدا کند و احساس تعلق خاطر به یک گروه اجتماعی داشته باشد [۱۵، ۱۷]. در این مطالعه، در آزمون‌هایی مثل رنگ‌آمیزی، برش کاغذ، تفاوت معنی‌داری بین کودکان شهری و روستایی وجود نداشته است که از دلایل این عدم تفاوت را می‌توان

- [۵] سوری سهراب، همه کودکان تیزهوشند اگر... چاپ چهارم، تهران: نشر دانش ایران، ۱۳۷۹.
- [۶] سلیمی اشکوری هادی، محمد کاظم، بهبودی زهره، گزارشی بر هنجاریابی رشد کودکان تهران از تولد تا چهار سالگی. چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی-درمانی ایران، ۱۳۷۹.
- [۷] فرسائی زیلا، کار درمانی در تشخیص و درمان معلولیت‌های جسمی. پایان‌نامه تحصیلی کارشناسی، تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، ۱۳۶۴.
- [۸] کیامنش علی‌رضا، طبقه‌بندی هدف‌های تربیتی (حیطه روانی - حرکتی)، چاپ اول، تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۶۵.
- [9] Case-Smite J, Allen AS, Pratt PN, Occupational therapy for children. 3rd ed. St. Louis: Mosby; 1996.
- [10] Darian-Smith I, Galea MP, Darian-Smith C, Manual dexterity, how does the cereberal cortex contribute. Clin Exp Pharmacol Physiol, 1996; 23: 948-56.
- [11] Deitz J, Yvonne S, White O, Powered mobility and preschoolers with complex developmental delays. Am J OT, 2002; 56: 86.
- [12] DeBord K, Amann N, Benefits of play in charlen age specific interventions, 2002; Available from: <http://www.ces.ncsu.edu/depts./fcs/humandev/disease4.html>.
- [13] Dejean V, Early sensory development, Tomatos Auditory Spectrum Center, Maryland, <http://www.his.com/~spectrum/early.html>. 1998.
- [14] Hernandez YF, Recess provides cognitive, social and psychomotor opportunities for growth, IDRA Newsletter, Intercultural Development Research Association, 2001; Available from: <http://www.idra.org/news/ttr/yojani.htm>.
- [15] Humphry R, Young children's occupations: explicating the dynamics of developmental process, Am J OT, 2002; 56: 171-9.
- [16] Kumar M, Hikey S, Shaw S, Manual dexterity and successful hearing aid use. J Laryng Otol, 2000; 114: 593-7.
- [17] Segal R, Mandish A, Polatajko H, Cook JV, Stigma and its management: A pilot study of parental perceptions of experiences of children

در این مطالعه که از ۶ معیار سنجش برای ارزیابی تفاوت‌های رشد حرکتی ظریف و دقیق در کودکان شهری و روستایی شهرستان سمنان انجام شد؛ اگر چه در اکثر معیارهای سنجش، تفاوت معنی‌داری بین کودکان شهری و روستایی وجود نداشت اما با توجه به این‌که در دو معیار سنجش، کودکان روستایی به‌طور معنی‌داری از کودکان شهری موفق‌تر عمل نمودند. از یک طرف نشانه موفقیت برنامه‌های پیش‌دستانی در روستاها بوده و از طرف دیگر نشان‌گر نقص در برنامه‌های تحرک و مهارت‌های حرکتی در کودکان شهری است که در برنامه‌ریزی‌ها توجه به رفع این تقیصه در داخل خانواده و برنامه‌های مهدهای کودک ضروری است.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از بهزیستی استان و شهرستان سمنان و نیز کارشناسان محترم حوزه کودکان و نوجوانان و سایر کارکنان محترم سازمان که در انجام این مطالعه صمیمانه ما را همراهی کردند سپاس‌گزاری می‌شود.

منابع

- [۱] عالی‌پور معشوره، رشد و تکامل کودکان خردسال (تامین نیازهای اساسی یادگیری). چاپ اول، تهران: صندوق کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف)، ۱۳۷۸: ص ۲۰-۳.
- [۲] منشی‌طوسی تقی، تربیت بدنی و بازپروری برای رشد سازگاری و بهبود معلولان. چاپ دوم، مشهد: معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹: ص ۳۲-۶۵.
- [۳] جنابی محمدصادق، بررسی مقایسه‌ای مهارت‌های حرکتی ظریف در کودکان طبیعی و کودکان مبتلا به اختلال تولیدی ۱۰-۷ ساله. پایان‌نامه تحصیلی کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی-درمانی ایران، ۱۳۷۶.
- [۴] خمارلو توران، کتاب کار مربی کودک (برنامه کار سالانه مربی در مهد کودک و کودکستان). چاپ نهم، تهران: انتشارات آگاه، ۱۳۷۹.

kinesthetic training on handwriting performance in first grade students, Am J OT, 2002; 56(1): 26-35.

with developmental coordination disorder, Am J OT, 2002; 56(4): 422-8.

[18] Sudsawad P, Trombly CA, Henderson A. Tickle-Degnen L, Testing the effect of